

„ŻYWNOŚĆ WYGRA WOJNĘ”

Amerykańska Administracja
Pomocy 1919–1922

W czasie I wojny światowej, mimo apeli Paderewskiego, amerykańska pomoc humanitarna nie trafiła na ziemię polską z powodu alianckiej blokady. Po zakończeniu konfliktu Herbert Hoover, który zarządzał amerykańskimi dostawami żywności dla sojuszników USA podczas wojny i dysponował znacznymi jeszcze zapasami, zaapelował do prezydenta Wilsona i Kongresu o wsparcie także pozostałych narodów europejskich. 24 lutego 1919 roku w tym celu została utworzona Amerykańska Administracja Pomocy (American Relief Administration, ARA), dysponująca budżetem 100 milionów dolarów.

Dla Amerykanów wsparcie Polski stanowiło priorytet, ponieważ kraj ten zagradzał drogę ekspansji na zachód bolszewizmu, jawiącego się Wilsonowi oraz Hooverowi jako zagrożenie dla cywilizacji. Ich zdaniem, najskuteczniej można było go odeprzeć za pomocą „broni żywnościowej”. Chcąc jak najszybciej przybyć z pomocą, Hoover wyprzedził oficjalne decyzje Kongresu. Pierwsze dostawy dotarły do Polski już na początku lutego 1919 i bardzo podniosły morale Polaków w obliczu oblężenia Lwowa oraz zamieszek, jakie z powodu braku żywności wybuchły na Śląsku.

Aby zarządzać gigantycznym programem pomocowym dla Polski i Europy Środkowej, Hoover zwerbował 4 tysiące byłych oficerów armii amerykańskiej. Członkowie

Kapitan James Aquilla Stader (z lewej), przedstawiciel ARA, z członkiem misji kwakrów, która od jesieni 1920 przejęła opiekę nad dziećmi na Górnym Śląsku.

Fot. Archiwa Instytutu Hoovera

‘FOOD WILL WIN THE WAR’

The American Relief
Administration 1919–1922

Paderewski had unsuccessfully appealed to Hoover for humanitarian help in 1915, thwarted by the Allied embargo on the Central Powers. At the end of the war, Herbert Hoover had masterminded America’s food supply of its European allies and had accumulated considerable surpluses, which required distribution. Hoover convinced President Wilson and Congress to release US\$ 100 million of long-term relief credits to Central Europe, to be administered by the American Relief Administration, created on February 24th, 1919.

Poland was a priority as it stood in the way of Bolshevism’s westward expansion, which both Wilson and Hoover saw as a menace to civilization, best opposed with the “weapon of food”. Anxious to beat the winter, Hoover had in fact anticipated official decisions. The first deliveries arrived in Poland in early February 1919, providing a tremendous morale booster while the Poles were under siege in Lwów and food riots erupted in Silesia.

To manage the gigantic relief of the hungry and defeated nations of Central Europe, of which Poland was an important part, Hoover recruited 4 000 former US army officers. Many ‘Hoover boys’ had the technical skills required to reorganize rail traffic, resume coal extraction or fight a typhus epidemic. Hoover’s clout gave them the authority to resolve bottlenecks on a European scale.

Captain James Aquilla Stader (left) of the ARA with a member of the Quaker Mission, which took over looking after the children in Upper Silesia from the Fall of 1920

Phot. Hoover Institution Archives

„drużyny Hoovera” mieli umiejętności techniczne niezbędne do przywrócenia ruchu kolejowego, wznowienia wydobywania węgla lub do walki z epidemią tyfusu. Silna pozycja ich lidera dała im autorytet, aby rozwiązać problemy na europejską skalę.

W ciągu kolejnych trzech lat prowadzona przez płk. Williama Grove’a, Williama Parmera Fullera oraz Maurice’a Pate’a misja ARA przezwyciężyła ogromne problemy logistyczne utrudniające dostawy pomocy dla najbardziej potrzebujących. Były to szczególnie głodujące dzieci z wyniszczonych wojenną pożogą i chorobami wschodnich kresów Polski. W szczytowym okresie ARA karmiła 1,3 miliona dzieci dziennie.

Pod koniec lipca 1919 wyczerpało się rządowe finansowanie działalności ARA. Od tego momentu była ona finansowana w dużej części z lokalnych dotacji oraz prywatnych darowizn (przekazywanych głównie przez Amerykanów polskiego pochodzenia), wartych łącznie 20 milionów dolarów. Dzięki precyzyjnym wytycznym Hoovera, zgodnie z którymi pomoc nie mogła być uzależniona od wyznania odbiorców, pod parasolem ARA skutecznie współpracowało kilka amerykańskich organizacji: Żydowski Połączony Komitet Rozdzielczy (Jewish Joint Distribution Committee, JDC), Amerykański Czerwony Krzyż, YMCA (Związek Chrześcijańskiej Młodzieży Męskiej – Young Men’s Christian Association) oraz kwakierskie towarzystwa pomocowe, a także Szare Samarytanki – młode amerykańskie pielęgniarki polskiego pochodzenia.

Over the next three years the ARA mission led by Col. William Grove, William Parmer Fuller and Maurice Pate overcame enormous logistical problems to deliver aid to the neediest, principally starving children, in Poland’s war-ravaged and disease-ridden eastern provinces. At its peak the ARA fed 1.3 million children a day.

After the federal credits expired in July 1919, the ARA was financed exclusively by local subsidies and private donations, mostly from Polish-Americans, a total of US\$ 20 million. Thanks to Hoover’s clear guidelines that aid should be strictly non-sectarian, several American organizations cooperated effectively under the ARA’s umbrella: the Jewish Joint Distribution Committee, the American Red Cross, the Young Men’s Christian Association, the Quaker relief societies or young Polish-American nurses.

Mapa pokazuje intensywność działań Amerykańskiego Czerwonego Krzyża (ACK) w północno-wschodniej Polsce (Wilno, Białystok, Mińsk) między 1 maja 1919 a 1 maja 1920. Tereny te doświadczyły taktyki „spalonej ziemi”, zastosowanej przez wycofującą się armię rosyjską w 1915, i konfiskaty prowadzonej przez armię niemiecką do końca 1918 roku. W 1919 bolszewicy starali się przedrzeć przez te ziemie do Prus Wschodnich. W miarę jak Polacy stopniowo odpychali bolszewików, ARA, zespoły JDC i ACK przemieszczały się bardzo szybko w ślad za wojskiem, by nieść pomoc ludności cywilnej

Fot. Centrum Badań Historycznych i Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Ameryki (ACUA), Katolicki Uniwersytet Ameryki, Waszyngton

A map showing the density of activity by the American Red Cross (ARC) in the Northern district (Wilno, Białystok, Mińsk) between May 1st, 1919 and May 1st, 1920. This area had been affected the most by the scorched-earth tactics applied by the retreating Russian Army in 1915 and by the confiscations of the German Army until late 1918. In 1919, the Bolsheviks sought to cross the district into Eastern Prussia. As the Poles gradually repelled the former, the ARA, JDC and ARC teams moved in very quickly to provide relief to the long suffering civilian populations
Photo: The American Catholic History Research Center and University Archives (ACUA), The Catholic University of America, Washington DC

MAURICE PATE

Maurice Pate (1894–1965) w 1916 przyłączył się na ochotnika do operacji humanitarnej Hoovera w Belgii. Po przydzieleniu go do ARA w Polsce w 1919 pomagał w koordynacji akcji żywienia ponad miliona dzieci dziennie. Od 1920 roku stał na czele Polsko-Amerykańskiego Komitetu Pomocy Dzieciom (PAKPD).

Po zakończeniu misji pozostał w Warszawie, gdzie znalazł zarówno pracę, jak i miłość. Jednak po powrocie do USA w 1935 rozwiódł się ze swoją żoną Jadwigą Mąkowską.

Doświadczenia Pate'a z Polski, zwłaszcza te związane z pomaganiem dzieciom, wywarły wpływ na całe jego życie. Kiedy w 1939 wybuchła II wojna światowa, Pate przyłączył się do Komisji Pomocy Polsce. Z uporem szukał sposobów dostarczania nad Wisłę zaopatrzenia po ogłoszeniu przez Wielką Brytanię całkowitej blokady morskiej w maju 1940. W 1943 roku zaproponowano mu kierowanie polską misją nowo utworzonej UNRRA (Administracja Narodów Zjednoczonych do spraw Pomocy i Odbudowy), jednak Pate uznał ją za organizację nadmiernie upolitycznioną i prezentującą zbyt zbiurokratyzowane podejście do niesienia pomocy. Zaangażował się w Amerykańskim Czerwonym Krzyżu, opiekującym się amerykańskimi jeńcami wojennymi na całym świecie. W 1946 towarzyszył Hooverowi oraz Gibsonowi podczas badań nad światowym zapotrzebowaniem na żywność. Przy okazji tej podróży w marcu odwiedził Warszawę.

Łącząca Pate'a i Hoovera troska o dzieci doprowadziła do utworzenia w 1947 roku UNICEF (Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci). Pate stał na jego czele do końca życia, dążąc do stworzenia ogólnoświatowej in-

Maurice Pate (1894–1965) volunteered to join Hoover's relief operations in Belgium in 1916. Assigned to the ARA in Poland in 1919, Pate helped coordinate efforts to feed more than one million children daily. From 1920 he led the Polish-American Children Relief Committee (PAKPD).

He stayed in Warsaw after the crisis abated, finding both work and love between the wars. Upon his return to the US in 1935, he and his Polish wife, Jadwiga Mąkowska, divorced.

Pate's experience in Poland, especially with children, affected him for life. When war broke out in 1939, Pate joined Hoover's Commission for Polish Relief. He tenaciously found ways to continue supplying Poland after Great Britain imposed a total naval blockade in May 1940. In 1943, he was offered to head the Polish mission of the newly created United Nations Relief and Rehabilitation Administration. Finding the latter too political and bureaucratic in its approach to relief, Pate joined the American Red Cross looking after American PoWs worldwide. In 1946, Pate accompanied Hoover and Gibson on a world food survey, visiting Warsaw in March.

Hoover and Pate's common concern for children led to the creation of the United Nations Children's Fund (UNICEF) in 1947. Pate directed it until his death, and developed it as a global force for good. His only priority was that children should be helped regardless of creed and politics. UNICEF was awarded the Nobel Peace Prize following Pate's death in 1965. The Prize money was used by UNICEF to create the Maurice Pate Leadership Award.

stytucji działającej na rzecz dobra. Priorytetem była dla niego zawsze pomoc dzieciom, niezależnie od wyznania i sytuacji politycznej. Po śmierci Pate'a w 1965 roku UNICEF otrzymał Pokojową Nagrodę Nobla. Za pieniądze z niej uzyskane ufundowano nagrodę imienia Maurice'a Pate'a (Maurice Pate Leadership for Children Award).

„Współczesne działania zbrojne są skierowane przeciwko narodom bardziej niż przeciwko armiom, a dzieci są niewinną ofiarą wojny. Uczucie głodu jest dla dziecka dużo bardziej dotkliwie niż dla dorosłego, a cierpienie z tym związane bardziej natarczywe”.

Pułkownik Anton J. Carlson, inspektor ARA dla Funduszu Pomocy Dzieciom

‘Modern warfare is directed against nations rather than against armies, and the child is the innocent victim of war. The pangs of hunger in the child are more intense than in the adult, and the miseries of starvation more persistent.’

Colonel Anton J. Carlson, ARA Inspector for the Children Relief Fund

Fot. Archiwum Biblioteki Prezydenckiej Herberta Hoovera / Photo: Herbert Hoover Presidential Library Archives

Samochód Amerykańskiej Administracji Pomocy (ARA), który utknął w błocie na drodze w północno-wschodniej Polsce, 1920. Brak środków transportu był jednym z głównych problemów misji

Fot. Archiwa Instytutu Hoovera

An American Relief Administration car stuck in the mud on a road in north-eastern Poland, 1920. The lack of means of transportation was the main obstacle to providing relief

Photo: Hoover Institution Archives

Kuchnia dla głodnych dzieci zorganizowana przez ARA we wschodniej Polsce

Fot. Biblioteka Prezydencka Herberta Hoovera

ARA kitchen for hungry children in Eastern Poland

Photo: Herbert Hoover Presidential Library

AMY TAPPING

Amy Pryor Tapping (1882–1972) ukończyła Oberlin College w Ohio. Pracowała jako sekretarka w Chrześcijańskim Stowarzyszeniu Młodych Kobiet (YWCA) w Utica w stanie Nowy Jork. Organizacja ta starannie wybrała i przeszkoliła dwadzieścia młodych Amerykanek polskiego pochodzenia, które zgłosiły się jako ochotniczki, aby w ramach ARA nieść pomoc dzieciom w Polsce. Inicjatywa ta była wyjątkowym przykładem współpracy amerykańskiej organizacji protestanckiej z katolicką Polonią.

Pierwsze Samarytanki przybyły do Warszawy we wrześniu 1919 roku. Po kilku miesiącach zostały skierowane do różnych miejsc w Polsce, aby nadzorować kuchnie dla dzieci, dziecięce kliniki i sierocińce, a także dystrybucję odzieży i żywności.

Dzięki poświęceniu i znajomości języka polskiego Szare Samarytanki stały się szybko tak popularne, że udało się zebrać drugą grupę dziesięciu kobiet, która przybyła do Polski w styczniu 1920. Towarzyszyła jej Amy Tapping. Przebywała ona w Polsce z większością Samarytanek do 1922. Po powrocie do USA Hoover zatrudnił ją do pracy w terenie na rzecz Amerykańskiego Stowarzyszenia Higieny Dziecka (American Child Hygiene Association). Wśród wybitnych Szarych Samarytanek znalazły się między innymi:

- Martha Chickering (1886–1988), pracownica YWCA pochodząca z San Francisco, która towarzyszyła pierwszej grupie ochotniczek w podróży do Polski. Swoją historię opisała w wydanej w 1920 książce *Into Free Poland via Germany* (Przez Niemcy do wolnej Polski).
- Martha Graczyk, przydzielona do Wilna, gdzie ARA opiekowała się na co dzień 40 tysiącami dzieci.

Amy Pryor Tapping (1882–1972) was educated at Oberlin College in Ohio. She had been working as a secretary at the Young Women's Christian Association in Utica, NY, which rigorously selected and trained twenty young Polish-American women who had volunteered to help the ARA in its relief work with children in Poland. The initiative was a unique example of cooperation between the American Protestant organization and the Catholic Polish-American community.

The first Greys arrived in Warsaw in September 1919. After a few months, they were dispersed alone or in pairs throughout Poland, supervising child canteens, clinics and orphanages, distributing clothing and food. Their devotion and ability to speak Polish made them so popular that a second group of ten women was formed and arrived in January 1920, which Tapping accompanied. She stayed in Poland with most of the Greys until 1922. Upon her return to the US, Hoover hired her to do field work for the American Child Hygiene Association.

A few outstanding Greys include:

- Martha Chickering (1886–1988), a YWCA worker from San Francisco, who accompanied the first group of Greys to Poland. She published her story as 'Into Free Poland via Germany' in 1920.
- Martha Graczyk was assigned to Wilno, where 40,000 children were cared for daily by the ARA.
- Anna Kopec who died of tuberculosis contracted during work with children.
- Josephine Tarkowska visited military hospitals and tended to patients during the Polish-Soviet war under appalling conditions.
- Christine Zduleczna worked with peasants struggling to

- Anna Kopec, która zmarła na gruźlicę, zaraziwszy się nią podczas pracy z dziećmi.
- Josephine Tarkowska, która odwiedzała szpitale wojskowe i w niezwykle trudnych warunkach doglądała pacjentów podczas wojny polsko-bolszewickiej.
- Christine Zduleczna, która ciężko pracowała, pomagając chłopom odbudować domy i gospodarstwa na opustoszałych wschodnich terenach Polski. W czasie ofensywy bolszewickiej w lecie 1920 zabiegała u przełożonych o to, aby Samarytanki pozostały „na posterunku”.

„Czy możesz sobie wyobrazić taki obraz: wagony pionierów przypominające te, którymi podróżowano w latach 40. XIX wieku w Ameryce, jeden za drugim, mila za milą... (...) Był to koniec prawdopodobnie pięcioletniej tułaczki, jednak bez nadziei na odzyskanie ziemi, bez nasion, domu, maszyn, bydła”.

Amy Tapping jesienią 1920

'Can you imagine the sight, wagons that looked like the immigration of the [18]40's back in America with prairie schooners, line after line, mile after mile [...] the coming to an end of possibly five-year wanderings, with no hope of finding their land, no seed, no home, no machinery, no cattle.'

Amy Tapping, fall 1920

rebuild their homes and farms in Poland's desolate eastern provinces. She pleaded for the Greys not to be evacuated during the Bolshevik advance in summer 1920.

Fot. Archiwa Instytutu Hoovera / Photo: Hoover Institution Archives

Helen Mielcarek i jej malutki podopieczny. Z tyłu widoczna Amy Tapping, północno-wschodnia Polska, 1920

Fot. Archiwum Instytutu Hoovera

Helen Mielcarek and her tiny charge. Amy Tapping stands in the back. North-eastern Poland, 1920

Photo: Hoover Institution Archives

Polish Grey Samaritan Pledge

<p>3.</p> <p>in accepting the Polish Grey Samaritan uniform, pledge myself to uphold the highest ideals of womanhood in every action of my life;</p> <p>To be faithful in the fulfilment of the duties of a Polish Grey Samaritan;</p> <p>To be obedient to the orders of my Superiors;</p> <p>To serve the cause of Poland;</p> <p>To allay the suffering and bind up the wounds of those by the wayside;</p> <p>Believing that in so doing I serve the cause of humanity.</p>	<p>3a.</p> <p>przyjmując uniform Szarej Samarytanki, przyrzekam być wierną idealom godności kobiecej w każdym czynie mego życia;</p> <p>Przyrzekam wiernie i uczciwie pełnić obowiązki Szarej Samarytanki i stosować się we wszystkim do rozkazów mej władzy przełożonej;</p> <p>Przyrzekam iż w każdym rannym, chorym lub, nieszczęśliwym będę widzieć bliźniego, niosąc mu pomoc według mych sił i zdolności;</p> <p>Przyrzekam służyć sprawie Polskiej;</p> <p>Być wierną idealom Polski i Stanów zjednoczonych;</p> <p>Wierząc iż tak czyniąc służę całej ludzkości.</p>
--	---

Przysięga składana przez wszystkie młode kobiety dołączające do polskich Szarych Samarytanek wyrażała amerykański idealizm i oddanie Polsce, 1919

Fot. Archiwum Instytutu Hoovera

The pledge, accepted by all young women entering the Polish Grey Samaritans, embodied American idealism and devotion to Poland, 1919

Photo: Hoover Institution Archives

„Ze względu na podwójną narodowość są nieocenione jako łącznik między potrzebami swych rodaków a władzami amerykańskimi. (...) Mają w sobie ofiarność świętych i nieustraszoną żołnierzy”.

Coningsby Dawson, dziennikarz odwiedzający Christine Zduleczną w Kowlu w styczniu 1921

‘Because of their dual nationality, they are invaluable as liaisons between the needs of their country and the American authorities. [...] They practice the sacrifice of saints and the fearlessness of soldiers.’

Coningsby Dawson, journalist visiting Christine Zduleczna in Kowel in January 1921